

CLAUDIA MILLIAN – A REPRESENTATIVE OF THE ROMANIAN SYMBOLISM

Sofia Lavinia Cercel
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Claudia Millian (b. 1887 – d. 1961) was a Romanian Symbolist poet, who also wrote theatre plays and two volumes of memoirs. In addition, she was also a painter. She published her first article in 1906 and her first volume of poetry in 1914, following other two volumes of poetry. Influenced by the French Symbolism and also by the national symbolist writers, such as Ion Minulescu, her husband, Millian created poems full of symbolistic themes. The correspondence of colours, the smells, the dream, the synesthesia, the symbolist landscape (the city, the park), the autumn description or the illness and the neurosis are some of the characteristics that undoubtedly include Claudia Millian in the group of Romanian Symbolist representatives.

Keywords: poetry, Romanian Symbolism, symbols, synesthesia

Claudia Millian (n. 21 februarie 1887, București – m. 21 septembrie 1961, București) a fost o poetă simbolistă, publicând dramaturgie sub pseudonimul D. Șerban și două volume de memorialistică. Mai mult, aceasta a cochetat și cu arta, fiind pasionată de pictură și artă plastică (mozaic, sculptură).

Și-a făcut studiile primare și liceale la Ploiești și București, urmând apoi Școala de Belle-Arte și Conservatorul de Artă Dramatică. Divorțând de primul soț, publicistul Cristu Cridim, se recăsătorește cu poetul simbolist Ion Minulescu.

Claudia Millian a debutat publicistic în anul 1906, în revista *Lumina* și editorial în anul 1914, cu volumul *Garoafe roșii*. A urmat publicarea altor două volume de versuri: *Cîntări pentru pasărea albastră*, în anul 1922 și *Întregire*, în anul 1936. Poeta descrie cele trei volume publicate în timpul vieții în poezia *Prefață*, apărută în volumul de postume *Cartea patra*: „Eu criticilor pe care îi iubesc/ Cum toată omenirea o iubesc/ Eu criticilor le voi spune așa/ Deși pe mine nu m-au răsfățat/ Ci pentru alții au compus binețuri:/ Sunt plăsmuire ce a gândit întotdeauna/ De aceea-n drumul vieții suntem una. [...] Le voi vorbi de poezia mea/ De poezia care oglindește viața/ Cu oameni, cu copaci, cu mări și cer/ Cu trupul plin de poftă și păcate/ Cu sufletul frântură de mister.../ Căci poezia ca și viața e mister./ Mister pe care criticii îl tălmăcesc/ Când vor, când pot/ Când patima îi lasă.../ Când nu-i ating pe cei care-i iubesc...”. În versurile sale creionează reproșul adresat detractorilor creațiilor sale. Poezia se încheie cu strofa: „Am scris și eu trei cărți de poezie/ Ca trei județe cu conture desenate/ Cum le-am găsit pe harta vieții mele/ Cu munți înalți, cu ape și cu cer,/ Cu bucurii, cu fapte și mister...”, fiind urmată apoi de alte trei poezii care descriu cărțile acesteia, intitulate sugestiv: *Cartea doua*, *Cartea treia*, *Cartea patra*.

Poeta colaborează de-a lungul timpului cu numeroase reviste: *Lumina* (1906), *Viața literară* (1906), *Viitorul* (1910, 1918-1921), *Flacăra* (1912-1914, 1922), *România nouă* (1920-1921), *Gîndirea* (1921), *Adevărul literar și artistic* (1922-1924), *Dimineața* (1936-1937), *Universul* (1947-1948) și multe altele.

În timpul Primului Război Mondial se refugiază la Iași, apoi este numită profesoară de desen decorativ și de istoria artelor la Liceul industrial siricicol, liceu pe care îl va conduce din postul de directoare până în anul 1940. Trăiește la Paris între anii 1923-1925, împreună cu fiica sa Mioara, întreținând relații de amicitie cu Elena Văcărescu, Nina și Benjamin Fundoianu, Armand Pascal și mulți alții, implicându-se în promovarea relațiilor culturale româno-franceze, activitate pentru care a și fost decorată cu premiul „Palme académiques”.

Poezia simbolistă a Claudiei Millian

Influențele simboliste asupra creației poetei se împart în două categorii: cele franceze și cele autohtone. Cele franceze reies din folosirea temelor baudelairiene, precum transformarea *Albatrosului* în *Sărmani cocori*, dar și poemul *Pisicile*, creație ce prezintă o tehnică simbolistă asumată: „Visați o viață de lumină,/ Ca îmbătate cu morfină!.../Cu ochi fosforescenți și oblici/ Ramați în cearcăne de aur,/ Visați, visați la cerul maur...”. De la Maurice Maeterlinck împrumută simbolul păsării albastre, ce va da titlul celui de-al treilea volum de poezii al acesteia. *Pasărea albastră* a lui Maeterlinck este reprezentată pentru prima dată în anul 1908, fiind un simbol al fericirii. Și Elena Farago folosește simbolul, la rândul ei, traducând și piesa lui Maeterlinck din limba franceză în limba română. În poezia Claudiei Millian, pasărea albastră apare ca simbol al iubirii și al fericirii („dând sufletului aripi de pasăre albastră”, „în penele-ți albastre îmi voi topi obrazul”, „Tu – pasăre albastră, eu – stranie femeie”).

Poetul și teoreticianul Alexandru Macedonski și Ion Minulescu reprezintă influența autohtonă asupra poeziei Claudiei Millian. Pe cel de-al doilea soț al său, poetul simbolist Ion Minulescu, îl întâlnește la un bal-mascat, rămânându-i alături până la sfârșit.

Minulescu (alintat de poetă și de apropiați „Minu”) obișnuia să strângă la mesele Cafenelei sau Terasii Oteteleşeanu (situată pe locul unde mai târziu se va ridica Palatul Telefoanelor în București), scriitori și muze într-un cadru boem de bonheur precum făceau simbolistii francezi. Claudia Millian, susținătoare a curentului literar promovat de Minulescu, din dorința de a se familiariza cu lirica și ideile simboliste, devine una din prezențele obișnuite ale întâlnirilor artistice bucureștene, experiență pe care mai târziu o conturează detaliat în paginile memorialistice, alături de portretul soțului său, care oferă astfel cititorilor oportunitatea de a cunoaște și omul Minulescu – nu numai poetul.

Încadrarea în simbolism este justificată de folosirea decorurilor tipic simboliste (orașul, parcurile, grădinile, ruinele), decorurilor bizare (piramide, fântâni, altare, alcovuri), cât și de prezența stărilor maladive (ftizie). Terasile cu multă lume își „desfac simfonia de culori”, orașul e pustiu: „Nu-i nimeni...E tăcere și-n aer e pustiu.../ Nu-i nimeni, nici o umbră și nici un pas pe stradă”. În urma sa, poeta declară că „orașele și visele au adormit și s-au șters”.

Apar descrieri ale naturii, ale florei simboliste („albastre sălcii despletite”, „albastrele petunii”, „parcul albelor cununi”, „negrele boschete”, „albele narcise”, „cameliile roșii”, „plăpânzii trandafiri”, „crizanteme despletite”, „violeta și garoafă înnegrite”, „vegetații putrede de ploaie”) și ale faunei (corbi, cocori, pisici). De asemenea, sunt preponderente sentimentele tipic simboliste, precum tăcerea, singurătatea („Și privind așa, tăcută./ [...] Tu pari singură pe lume”), tristețea, uitarea și durerea („Voi nu știți că-n tăcere plâng negrele regrete/ Și nu știți întristarea amurgului târziu./ Când nimeni nu-i cu tine și-n spațiu e pustiu...”). Întâlnim funebrul, moartea, („În piruete moartea alunecă-n verdeț./ [...] Mor frunzele, ca visul, și-aș vrea să le înnumăr./ Și-aș vrea să-ngrop sub ele, iubirea ta de om...”, „simt trupul meu cum soarbe miresmele de moarte”). În *Corespondențe*, atât poezia cât și viața sunt cauze ale morții: „Eu știu că poezia cu sângerări și cânturi/ Și viața care doare ne cheamă în pământuri”.

Exotismul, senzațiile păgâne, senzualitatea și erotismul sunt alte caracteristici ale poeziei Claudiei Millian, care comandă „să ne iubim acuma”, abandonul erotic fiind prezent și lăsând în urmă sentimente confuze „Ca după-o noapte de orgie,/ De nebunii și poezie/ Când despărțirea e fatală...”. Curtezana, ce ascunde „o mare de păcate/ ce mișcă valuri de regrete”, senzuală, pășind „în ritmice mișcări feline”, „în mâini strângându-ți sânii”, „culcată-aproape goală” sfârșește tristă, rece, obsedându-i „nervii amănții fără număr-/ Amanți cu poște oarbe și sufletul tiran”. Toate acestea sunt descrise în cele cinci poezii din ciclul *Portrete*. În *Simfonia primăverii*, curtezana este o persoană perversă, „cu ochi stinși/ cu buze șterse”, poeta îndemnând însă la iertare și chemând curtezanele să se prindă într-un horă comună, în timpul dansului să fie împodobite cu „flori

imaculate/ Pe sânurile profanate/ De-al perversității fard”, în vederea redobândirii inocenței. În alt poem, femeile sunt descrise în manieră baudeleriană „cu gust de viciu și patimi învechite”.

Iubirea este nervoasă, tristă, în poezia Claudiei Millian, descrierea iubitului este detaliată, apare ca „amantul pal”, cu trup de statuie, ispititor și setos. Portretul fizic este conturat cu ajutorul numeroaselor figuri de stil: „boltă necuprinsă e ochiul tău bizar”, gura iubitului este „gura cântărilor ce mint”, iar „părul sălbatic” este asemănat cu „ierburi negre”. Gelozia și teama de a pierde iubitul este evidentă: „femei, ce vor esența eternului parfum,/ Femei, ce-n ierburi negre, își patinează sânii,/ Vor alerga spre tine, oprindu-te din drum,/ Așa, cum în biserici s-ar năpusti păgânii...”.

Nevrozele sunt exprimate prin descrierea iubirilor tensionate sau a plânsului isteric. Tot de manieră simbolistă țin și descrierile percepției olfactive (parfumuri, miresme, arome), visul și înclinarea către mister. Procesul de sinestezie este întâlnit nu numai în poezia *Garoafe roșii*, unde mirosul puternic de mosc devine „tulburător” și florile sunt asociate morții: „Garoafe roșii, crenelate -/ Amfore cu parfum de mosc,/ Pecetii de rubin și sânge -”. Culoarea roșie este folosită aici pentru a descrie garoafele, asociind rubinul cu sângele, culoarea este asimilată apoi de soare, apusul devenind la rândul său roșu. Versurile continuă să descrie întrebuițarea senzuală a garoafelor: „Vă poartă-actrițele pe gură/ Și hetairele pe săni”, poezia încheindu-se prin confesiunea „Obsesie însângerată!”.

Prezența muzicii, a instrumentelor muzicale (acorduri de orgă și de harpe, tristețea cântărilor) și a culorilor reprezintă alte motive simboliste întâlnite în poezia Claudiei Millian: „De ce sunt tristă astăzi, trecând de-a lungul străzii,/ Când toată lumea râde, în dragostea parăzii/? Aș vrea să cânt cu lumea, aș vrea cu ea să strig./ Dar simt cum mor în mine acorduri reci de Grieg”. În *Simfonia primăverii*, anotimpul este comparat cu o „armonie în si bemol/ într-un andante de țimbal”, iar în alte versuri ploaia „încheagă o gravă melodie”. În ceea ce privește epitetul cromatic folosit, acestea sunt numeroase și diverse, preponderente fiind culorile alb și roșu: „parcul albelor cununi”, „fondul albei piramide”, „bucle albe”, „covoare albe”, „aripi albe de păsări”, „cupe roșii”, „albastre sălcii”, „sanguine roze”, „flori negre”, „nor albastru”, „fonduri violete”, „apusuri calde, violete”, „voaluri roz de fum”, „haina verde”, „pământul negru” și multe alte exemple.

Întâlnim descrieri ale toamnei, ale naturii în vreme rece, însoțite de atitudinile reprezentative: spleen, plictis, nevroză, tristețe, melancolie. Ploaia este alt motiv literar preponderent, în poezia *Pastel* ploaia este apocaliptică („Ce stranie e strada sub ploaia fumurie!/ [...] Și văd cum din burlane curg ropote-agresive”), versul de încheiere reprezentând asocierea șuvoaielor de ploaie ce atârnă de ramuri, cu oameni spânzurați. Poezia *Agonie* începe cu un strigăt disperat al poetei de a fi lăsată să iasă în ploaie, aceasta confesând: „Mă ustură șiroaiele-ascuțite,/ [...] Când ploaia deopotrivă ne apasă/ Și croncănitul corbilor se-aude”. Mai mult, poeta se metamorfozează cu ploaia: „Și sângele-mi se năruie în apă,/ Când ploaia-și bate ritmul în artere,/ Și sângele-mi se pare, că adapă,/ Cu stropul lui, a plantelor durere”.

Criticii Claudiei Millian au avut păreri contradictorii, o parte au apreciat primul volum ca fiind cea mai bună creație a acesteia, în timp ce alții au sugerat ca și reușită volumul *Cîntări pentru pasărea albastră*, despre care Eugen Lovinescu menționa: „E, desigur, artă în aceste versuri și, pentru o limbă neformată încă definitiv, o artă remarcabilă prin fluiditate verbală; primejdia ei nu stă nici în perversitate, nici în exotism, ci în abuzul noțiunilor abstracte (infinitul, himerele, etc.), a căror improprietate și uneori nonsens se mistuie, totuși, în valul sonor al ritmului verbal.” (Lovinescu 1981, p. 266) Spre deosebire de Ovid Densușianu, care nu a apreciat calitatea versurilor poetei, Eugen Lovinescu are în general observații pozitive.

După cel de-al doilea război mondial poeta a publicat doar traduceri din franceză și rusă și cărți de memorialistică, concentrându-se pe artă. În antologiile recente apare menționată doar ca autoare a celor două cărți-jurnal: *Despre Ion Minulescu* și *Cartea mea de aduceri aminte*, prin prisma portretizării soțului său. Mai mult, criticii au ținut-o în permanență în umbra creației literare

a soțului, fapt ce a dezavantajat, consider, receptarea sa în curentul literar simbolist. În ciuda acestui fapt, Millian a nutrit un atașament sincer și o apreciere nemărginită la adresa acestuia, cei doi fiind un cuplu invidiat în epocă. În *Baudelaire și Verlaine: În biroul lui Minu* influențele simboliste sunt evidente, Millian afirmând că în poeziile poetilor simbolști „nimic nu-i <<artificiu>> nici noroi”. *Odaia poetului* este o descriere a camerei în care Minulescu a creat, poeta reușind să redea versuri de o mare sensibilitate, create după moartea soțului: „Bucchet de garoafe și plâns -/ Și sufletul nostru s-a strâns.../ [...] Să-l sărute vecinicia pe frunte”.

Claudia Millian este înmormântată alături de soț la cimitirul Bellu din București, apartamentul în care au trăit cei doi, alături de fiica lor, Mioara Minulescu, artistă plastică, fiind acum *Casa memorială „Ion Minulescu și Claudia Millian”*. În colecția casei memoriale se află documente literare de real interes, scrisori, manuscrise, fotografii inedite și o colecție impresionantă de tablouri și sculpturi, unele lucrări fiind realizate chiar de poetă.

În concluzie, Claudia Millian este una din reprezentanții curentului simbolist românesc, în versurile sale putând fi descoperite o multitudine de teme, motive și atitudini simboliste, cât și influența franceză. Al. Piru menționează că cele patru volume de poezii „au fixat Claudiei Millian un loc distinct printre simbolști și parnasieni.” (Piru 1981, p. 344)

BIBLIOGRAPHY

- Brâncuș, Elisabeta (redactor). 1968. *Antologia poeziei simboliste românești*. Ediție și prefață de Lidia Bote. București: Editura pentru Literatură.
- Lovinescu, E. 1981. *Istoria literaturii române contemporane*. Vol. II. București: Editura Minerva.
- Millian, Claudia. 1968. *Despre Ion Minulescu*. București: Editura pentru Literatură.
- Millian, Claudia. 1973. *Cartea mea de aduceri aminte*. Îngrijire, prefață și note de Mihai Gafița. București: Editura Cartea Românească.
- Millian, Claudia. 1974. *Cartea patra. Poezii*. Prefață de Mihai Gafița. București: Editura Cartea Românească.
- Millian, Claudia. 1975. *Cântări pentru pasărea albastră*. Ediția îngrijită, prefață și fișă biobibliografică de Elena Piru. București: Editura Minerva.
- Piru, Alexandru. 1981. *Istoria literaturii române de la început până azi*. București: Editura Univers.
- Zaciu, Mircea. Papahagi, Marian. Sasu, Aurel (coordonatori). 2001. *Dicționarul scriitorilor români*. Vol. M-Q. București: Editura Albatros.